

Anbudet

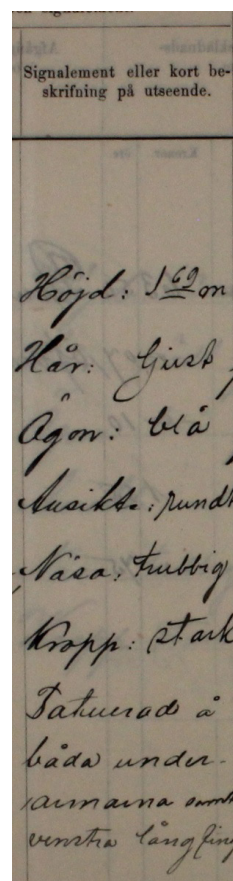
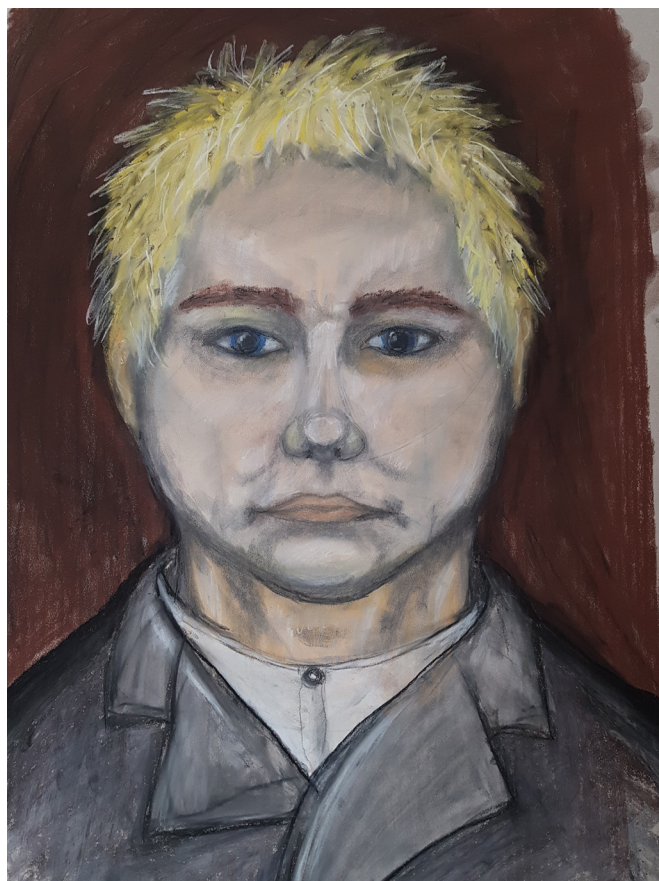
Eskilstuna - Strängnäs

Släktforskarförning

Medlemstidning för Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarförning

Nr 2 - 2019

Fantombild av Ferdinand utförd efter signalement i fängrellorna. Anna Ellin 2019.

Läs vidare på ss. 4-7.

Innehåll

Ordförandespalten.....	2
Kjula - Jäder Hembygdsförening.....	3
Ett samhällets olycksbarn.....	4
Varför inte åka på "släktsafari" i sommar?.....	7
Statsminister mot sin vilja.....	8
Nya medlemmar.....	9
Planerade aktiviteter i Strängnäs.....	10
Presentation av ESSF:s styrelse 2019.....	10
Planerad aktiviteter i Eskilstuna.....	11
Slakten Sursill i Finland.....	12
Barken Th. Thoresen/TH. Thoreson.....	14
Släktforskarlagarna i Borås.....	16
Nisbeth Castle i Beswick söder om Edinburgh.....	17
Oäkta barn - fader okänd.....	19
Rapport från årsmötet 2019.....	20

Ordförandespalten

Vid årets årsmöte valdes jag till ordförande för ytterligare ett år. Jag hade tänkt mig att trappa ner lite med mitt engagemang i Släktforskarföreningen men det får nu bli om ett år. Föredraget på årsmötet med Eva Wassén Eriksson var en positiv överraskning för mig. Trots att jag släktforskat i 20 år fick jag en hel del tips om både hur man kan presentera sin släktforskning och källor där man kan hämta information.

Släktforskning kan ju vara lite allt möjligt, t.ex. att göra en så komplett släktmatrikel som möjligt, eller att grotta ner sig i något intressant fall som t.ex. när det står "mördad i slagsmål" i dödboken, vilket jag hittade för ett antal år sedan. Då hittade jag en hel del information i domstolsprotokollen. Det visade sig vara ett gängbråk med "toddy" och andra drycker inblandade där kniven kom fram. Gärningsmännen dömdes till dråp och inte mord som det stod i dödboken. I domstolsprotokollen fanns också som bilaga obduktionsprotokollet vilket var en makaber läsning där det i detalj var beskrivet varje knivstick, hur djupt och brett det var och förruttnelsegraden (obduktionen skedde ca en vecka efter dödsfallet och liket förvarades ju inte i kylhus utan i sommarvärmen).

Man kan ju också, vilket gränsar till hembygdsforskning, titta på laga skifte vilket jag gjort för den by där jag är född och uppvuxen i sydöstra Närke. Laga skifte skedde där 1858. Protokoll från laga skifte kan man hitta på Lantmäteriets hemsida. I byn där jag växte upp fanns då tre brukare eller ägare av marken, samt tre torpare. Av dess sex personer (familjer) finns fem med i min släktmatrikel. Den sjätte brukaren är inte alls släkt med mig och emigrerade för övrigt några år senare till Amerika. Det är spännande att se att den lilla byn som totalt bara var på 1/8-dels mantal var uppdelad i över 300 små jordlotter, där lantmätaren efter sommaren hade dragit tre streck genom byn så att det fanns 3 sammanhängande skiften. De tre torparna ägde ju ingen mark men fick bo kvar som tidigare i sina torp.

Man kan också få en uppfattning om läs- och skrivkunskaper hos dessa personer. Protokollen från laga skiftet är undertecknade av lantmätaren, två gode män, samt de tre ägarna. En av dessa har undertecknat med Erik EVES Vilhelm Ersson. EVES var inte en del av hans namn utan sannolikt hans "bomärke". Skrivstilen är för övrigt mycket lik en av de andra underskrifterna. Så jag har tolkat det som om han inte var skrivkunnig.

Sen skall man inte glömma bort att det är oerhört allmänbildande med släktforskning åtminstone om man lyfter blicken lite och inte bara skriver av det som står i kyrkböckerna. Hur levde man då? Var låg platsen? Man lär sig en hel del om historia, geografi och en hel del annat också.

Varför skriver jag det här då? Jo, för att säga att det finns ju ingen modell av släktforskningen som är rätt eller fel utan det är upp till den enskilde släktforskaren vad han eller hon (hen) skall fokusera på. För många kanske det till och med är så att det är resan och inte målet som är det roliga med släktforskning, och det tycker jag är helt OK.

Kjell Ivarsson
Ordförande

Eskilstuna - Strängnäs

Eskilstuna – Strängnäs
Släktforskarförening

Föreningslokal Eskilstuna

Dambergsgatan 1, 633 41 Eskilstuna
essf@telia.com

Föreningslokal i Strängnäs

c/o Studieförbundet
Källgatan 3 A
645 31 Strängnäs

Medlemskap

Medlemsavgift	250.-/år
Familjemedlem	150.-/år
Ungdom upp till 23 år	50.-/år

Bankgiro

805-3431

Styrelse

Ordförande Kjell Ivarsson 016-12 35 91
Vice ordf. Hans Liljenstolpe 0152-201 78

Sekreterare

HåkanOlle Larsson 070-665 29 39
Kassör Christer Ståhl 0159-315 64
Ledamot Eskil Ward 0152-183 45
Ledamot Mats Adolfsson 070-356 08 03
Ledamot Gun Sundberg 070-144 25 33

Kommittéansvariga

Se hemsidan www.essf.se

Revisorer

Britt-Marie Andersson 016-940 03
Marie Cypriansen 016-14 59 18

Valberedning - Sammankallande

Oskar Nilsson 070 - 089 32 05

Webbmaster

HåkanOlle Larsson 070-665 29 39

Se mer information på vår hemsida
www.essf.se

Anbudet

Ansv. utgivare Kjell Ivarsson

Redaktion

Sven Kullman (ansvarig) 016-12 62 87
sven.kullman@telia.com
Åke Ellin 0152-432 60
Lena Sundin Andersson 073-615 53 57
Gunilla Thörne 0152-186 63
Ann-Sofie Johansson 070-493 31 38
Teknisk redaktör
HåkanOlle Larsson 016-35 00 35
reproconsult@telia.com

Önskar du kontakta någon av
skribenterna i detta nummer,
hör av dig till redaktionen.

Eftertryck eller citat

För gärna göras ur Anbudet under
förutsättning att källan och författaren anges.

Kjula – Jäder Hembygdsförening

Vår hembygdsförening startade den 30 maj 1979, som resultat av en studiecirkel. Då omfattade den endast Jäders socken. Från och med 1984 gick föreningen samman med Kjula socken. Samma år fick föreningen en smedja, som ligger i Ramshammar Kjula, i gåva.

En gång om året har vi smedjan öppen för allmänheten och då kan man få prova på att smida en liten sak under ledning av vår smed Bengt Gustafsson. Mycket populär aktivitet.

Vår förening har under många år lånat och skannat av gamla kort från Kjula och Jäder, vilket har resulterat i att föreningen har kunnat ge ut en bildalmanacka varje år som vi säljer på vår årligen återkommande höstmarknad vid Jäders kyrka. I september ger vi ut den för 23 gången.

Eftersom vi har många bilder på gårdar och torp från Kjula och Jäder skall vi försöka registrera dessa på Bygdeband så de blir mer lättillgängliga för både släktforskare och bygdeforskare. Vi är en bit på väg. Innan arbetet är färdigt går det bra att höra av sig till vår förening om man vill ha kopia på något hus eller person i Kjula eller Jäder.

Vi ger ut en årsskrift med blandade artiklar om vår bygd. Det vi tyvärr saknar är en hembygds gård eller liknande.

Styrelsen genom
Britt-Marie Andersson (b-mason999@telia.com)

Läsa Anbudet digitalt?

Du kan få ditt nummer av Anbudet digitalt istället för i brevlådan. Därmed sparar föreningen pappers-, tryck- och portoutgifter. Om du önskar digital variant så anmäl det via www.essf.admin@telia.com.

Styrelsen

Nästa nummer av Anbudet postas den 4 oktober

Redaktionen har manusstopp den 6 september

Julmarknad på Stortorget i Stockholm. Färglitografi av Otto August Mankell från 1870-talet, Stockholms Stadsmuseum.

Ett samhällets olycksbarn

Ferdinand föddes 1857 i gård nr 292 i Eskilstuna. Gården låg i den del av staden, som kallades Fristaden, i vad som idag är NV hörnet av korsningen mellan Rademachergatan och Bruksgatan.

Hans mor var ogifta pigan Lovisa Ottiliana Haglöf. Detta var hennes andra oäkta barn, vilket prästen noggsamt noterade i födelseboken: "Modern lägrad två gånger". I husförhörlängderna nämns hon sedan som "deflorerade pigan...". Hennes första barn, en dotter, hade dött av slag efter tio månader. Vem som var far till henne är okänt, men faderskapet till Ferdinand erkändes av smedarbetaren Carl Edvard Zetterborg. Intressant nog var han en av faddrarna till Lovisas avlidna dotter. Lovisa och Carl Edvard gifte sig aldrig och bodde inte heller ihop. Han försvann 1861 från Eskilstuna till okänd ort, men fanns från 1866 i Stockholm.

De två första åren bodde Ferdinand med sin mor och hennes föräldrar. Sedan blev han utackorderad till olika personer i Eskilstuna. Modern Lovisa var fr.o.m. 1860 skriven på gård nr 285, stadens fattigvårds- och arbetsinrättning, där hon lyckades med prestationen att överleva i 47 år ända till 1907.

År 1866, när Ferdinand var nio år, hämtade hans far honom till Stockholm, där han bodde i Katarina församling. Eftersom fadern fortfarande var ensamstående kunde han inte själv ta hand om sin son, utan han blev inackorderad hos en arbeterska. Han gick en tid i Katarina folkskola och lärde sig "något läsa och skriva". Ingen verkar dock ha haft någon

kontroll på vad han hade för sig. Som 12-åring var han ute både kvällar och nätter tillsammans med andra ynglingar av tivelaktig karaktär.

På julaftonen 1869 blev Ferdinand gripen av en poliskonstapel vid julmarknaden på Stortorget i Gamla stan med en stulen mössa. Efter förhör på Detektiva Polisavdelningens kontor blev han släppt. Sent på juldagens kväll medverkade han sedan i en stöld ur en låst bod på Stortorget. Det, som stals var träleksaker, korgar, en renhud m.m. Stöldgodset såldes till olika personer.

Natten mellan den 27 och 28 december var Ferdinand med om ett inbrott i en skuta, som låg förtöjd vid Stadsgårdskajen. Han fick hålla vakt medan de äldre kamraterna bröt sig in. Man förde iland bl.a. verktyg, linor och tågvirke, kompass och timglas. En del av stöldgodset gömde man under trapporna till Glasbruksgatan och en del på Katarina kyrkogård. Därefter övernattade alla i skutan och dagen därpå såldes delar av stöldgodset.

Ferdinand och fem andra ynglingar greps, förhördes och ställdes inför Stockholms rådhusrätt. Han erkände och befanns skyldig till stöld av en blecktrumpet, en renhud, en mössa och en korg. Dessutom var han skyldig till delaktighet i inbrott och stöld från skutan. För diverse andra stölder, som begåtts fanns inga bevis mot honom. Eftersom han var under femton år kunde han inte straffas, men i enlighet med 1864 års strafflag förordnade rätten att han skulle "rättas med aga" i hemmet av sin far.

Då Ferdinand var 15 år tog han nattvarden för första gången och blev sedan satt i smedlära. Han bodde hemma hos sin far i två år och flyttade sedan till Brännkyrka där han blev dräng hos smeden Lundberg. Som 19-åring blev han 1876 anställd hos en annan smed i Stockholm. Han bodde då tillfälligt på Götgatan 60.

En julikväll samma år befann sig Ferdinand ”av starka drycker överlastad” på en krog i närheten av bostaden. Där blev han nekad mat därför att en cigarrarbetare Gundberg rådde krögerskan att inte ge honom kredit. Han blev naturligtvis rasande och när krogen stängde väntade han utanför på Gundberg. När denne kom ut gick Ferdinand ikapp honom på gatan och stack en kniv i ryggen på honom. Kniven, som var en fällkniv med 6 cm långt blad, trängde in under Gundbergs vänstra skulderblad. Trots blodvitet blev denne inte värre skadad än att han kunde utdela några slag och sparkar mot Ferdinand, som därefter smet iväg. Gundberg blev tvungen att uppsöka en fältskär, som kunde förbinda honom.

Ferdinand hämtades av polisen och under förhör så erkände han. Han ställdes åter inför rådhusrätten. Han dömdes för misshandel med livsfarligt vapen till straffarbete i sex månader samt för fylleri till 10 kr i böter. Han satt två veckor i kronohäktet på Långholmen, varefter han flyttades till länscellfängelset i Örebro, där han avtjänade resten av straffet. Tyvärr har det inte gått att finna något foto av honom, men i fängsrollorna får man en beskrivning av hans utseende.

När Ferdinand blev utsläppt ur fängelset fick han faktiskt förnyad anställning hos smeden Lundberg i Brännkyrka. Efter ett år tog han värvning vid Pontonjärbataljonen, som var förlagd på Kungsholmen i Stockholm. Han tjänstgjorde där till 1881 som fältsignalist. Under dessa fyra år hade han träffat fabriksarbeterskan Maria Wihelmina Hellström. Hon hade 1879 fött en dotter. Under de elva åren mellan 1882 och 1893 bodde Ferdinand och Maria Wihelmina ihop på nio olika adresser i Katarina och Maria församlingar i Stockholm. 1884 gifte de sig. De fick tre söner och en dotter. Alla sönerna dog tidigt och dessutom dog en fosterson, som de haft i ett år.

1892 var Ferdinand anställd som maskinuppsättare vid Ludvigsbergs mekaniska verkstad. Under ett arbete med att montera upp en hiss i en magasinsbyggnad i Norrköping föll han baklänges och slog i huvudet kraftigt. Om denna olycka stod att läsa två dagar i rad i Norrköpings Tidningar. Han var medvetlös i ett par dagar men repade sig trots allt. Han påstod två år senare att han fortfarande hade men av händelsen.

1893 finns antecknat att han är ”supig och våldsam”, vilket även vitsordades av hustrun. Samma år flyttade han ifrån henne.

I januari 1894 utspelade sig så den skamligaste händelsen i Ferdinands liv. Han saknade då arbete och bodde inneboende hos sin far och dennes hushållerska på Sägaregatan i Katarina församling, som på den här tiden var Stockholms fattigaste arbetarstadsdel. Fadern var uppenbarligen trött på Ferdinand, som stulit pengar och några silverskedar från honom.

Sägaregatans östra sida. Akvarell av Martine (Olof Martin Andersson) från andra halvan av 1800-talet, Stockholms Stadsmuseum.

Samtidigt hade Maria Wilhelminas 14-åriga dotter mist sitt arbete i ett kafé på Östermalm, som lagts ned. Eftersom bostad ingick i anställningen, hade hon nu ingenstans att bo. Maria Wihelmina själv bodde inneboende på Grevgatan. Hon frågade hyresvärdinnan om dottern fick bo där, men denna sade nej, eftersom man redan bodde nio personer i ett rum och kök. För att lösa problemet bestämdes att Maria Wilhelminas dotter skulle bo hos Ferdinand och hans far tills hon hittat ett nytt boende. I bostaden fanns bara två bäddar. Den ena användes av fadern och hushållerskan, den andra av Ferdinand. Det bestämdes att dottern skulle dela bädd med honom. Huruvida han var far till flickan är osäkert. Han hade visserligen, fyra år tidigare, skrivit under på att han var det, men efter vad som nu hände påstod både Maria Wihelmina och Ferdinand själv att han inte var far till henne. Hon benämndes framöver som styvdotter till honom.

Redan den första natten på Sägaregatan stördes Ferdinands far och hushållerskan av att aktiviteter, som de uppfattade vara av sexuell natur, pågick i Ferdinands och styvdotters bädd. Fadern vågade inte ingripa eftersom sonen vid tidigare meningsutbyten hotat honom med kniv. Morgonen efter förebrädde hushållerskan Ferdinand för hans beteende. Han nekade inte utan snarare skröt med vad han gjort. Han hade dessutom kort tidigare berättat för hushållerskan att han redan för tre år sedan ”övat otukt” med styvdottern.

Samma sak upprepade sig ännu en natt, men nu hade Ferdinands far fått nog. Han gick till polisen och gjorde

en anmälan. Nu vidtog omfattande förhör med Ferdinand, styvdottern, fadern och hushållerskan samt även med Maria Wilhelmina. Förhören är rent plågsamma att läsa med all detaljrikedom om vad som försiggått. Ärendet remitterades till Stockholms rådhusrätt. Rätten fann att det inte fanns full bevisning för att Ferdinand "övat otukt" med sin minderåriga styvdotter, d.v.s. genomfört ett fullbordat samlag. Han dömdes däremot för "tukt och sedlighet sårande handling" till fängelse i tre månader. Dessutom dömdes han till 30 kr i böter för första resan snatteri av silverskedarna och till 20 kr i böter för "förskingring av annans penningar".

De tre månaderna fick Ferdinand avtjäna på Långholmen och eftersom han saknade pengar till böterna fick han sitta av ytterligare åtta dagar. När han väl kom ut därifrån, var det omöjligt för honom att få en anställning. Han skrevs i stället in på Stockholms stads arbetsinrättning.

Denna inrättning hade öppnats 1844 i en gammal nedlagd klädesfabrik på Stora Glasbruksgatan på "Söders höjder". Fabriken hade köpts in av staden från fabrikören P. C. Dihlström, varför inrättningen ofta gick under namnet "Dihlströmska". Lokalerna hade gjorts om till logement, matsal, kyrka, stall m.m.

*Stockholms stads arbetsinrättning. Foto från 1885 – 1906.
Fotograf Bodin, Stockholms Stadsmuseum.*

Inrättningen var ursprungligen tänkt som en försörjningsanstalt för bostads- och arbetslösa, som skrev in sig frivilligt. Man tog även in personer, som dömts för lösdriveri samt de, som stod i skuld till fattigvården. Arbetsinrättningen var från början avsedd för 150 män och 50 kvinnor, men så småningom var över 800 personer intagna, varav många var barn. Logementen var trånga och oventilerade. I ett rum på 32 m² kunde 51 personer sova i trevåningsbäddar.

Måltiderna intogs i matsalen, män och kvinnor hade skilda tider. En matordning från 1870-talet visar vad, som serverades: Frukost alla dagar: Sill och potatis eller gröna ärtor, ärtmos, välling och bröd. Middagsmål tre dagar i veckan: Sill och ärtmos, havresoppa och bröd. Tre dagar i veckan: Salt

fläsk, ärtsoppa och bröd. Söndagar: Färskt kött och potatis, soppa och bröd. Kvällsmål måndag till lördag: Rågmjölsgrot med smör eller svagdricka. Söndagar: Korngrynsgrot och svagdricka.

Matkostnaden skulle hållas låg. Så sent som 1904 var den 26 öre per person och dag.

Arbetet, som utfördes var bl.a. renhållningsarbete i staden. Gatsopning skulle utföras på nätterna för att inte störa medborgarna. Barnen fick tillverka tändsticksaskar. De intagna, som inte var tillräckligt pålitliga fick arbeta i arbetsinrättningens stenbrott på Barnängsberget under uppsikt av inrättningens vaktmästare. Minsta forseelse straffades med prygel. På senare tid infördes en del verkstadsarbete. Den enda lediga tid man hade var på söndagarna mellan gudstjänsten och kvällsmålet.

De, som dog vid inrättningen begravdes på fattigkyrkogården vid Skanstull. Enligt en förordning från 1880 skulle arbetsinrättningen förse Karolinska Institutet med döda kroppar för användning i anatomiundervisningen.

När Katarinavägen i början av 1900-talet skulle förlängas låg Dihlströmska i vägen. 1905 flyttade man därför hela inrättningen till en nybyggd kasernliknande byggnad i Tantoområdet på Söder. Den nya anläggningen var avsedd för 1500 hjon. Namnet byttes 1926 till Vårdhemmet Högalid och verksamheten pågick ända fram till slutet av 1960-talet. Av den gamla anläggningen på Glasbruksgatan finns endast några mindre byggnader kvar bl.a. porthuset.

*Portalen till arbetsinrättningen, numera Nytorvgatan 2.
Foto Åke Ellin 2019.*

Nu åter till Ferdinand. Från 1896 var han skriven som hjon på arbetsinrättningen. Han bodde dock av någon anledning inte hela tiden på inrättningen. På senare delen av 1890-talet bodde han i Nacka, strax utanför Danvikstull och 1899 på Frälsningsarméns härbärke i Gamla stan.

Ännu en gång hamnade Ferdinand i klammeri med rättvisan. I början av juli 1900 blev han anhållen i Lill-Jansskogen, därför att han innehade ett silverur, som polisen misstänkte vara stulet. Ferdinand påstod att han hittat uret och då ingen ägare anmält sig efter två veckor gick han fri. Den 7 augusti vistades han i Lill-Jansskogen igen. Han gick därifrån till ett pantlånekontor, där han ville pantsätta ett nickelur med mässingskedja. Biträdet fattade misstankar och hämtade en poliskonstapel, som tog med Ferdinand till stationen. Vid förhöret påstod Ferdinand att han fått uret av en okänd person i Lill-Jansskogen, som bett honom belåna det och köpa brännvin och mat för pengarna. Uret visade sig vara stulet från en skradderiarbetare, som legat och sovit ruset av sig i skogen. Ferdinand häktades och blev åter ställd inför Stockholms rådhusrätt. Rätten trodde inte på hans historia, utan han blev dömd för andra resan snatteri till 75 kr i böter.

Samma år, 1900, tog Ferdinand och hans hustru ut skilsmässa. De hade då inte sammanbott på sju år. Härefter verkar det som livet tedde sig lite lugnare för honom. Han fortsatte som arbetshjon på arbetsinrättningen ända till 1930, då han flyttade in på Rosenlunds ålderdomshem. Där dog han 1937, 80 år gammal, av kronisk hjärtmuskelinflammation. Ferdinand var min frus mormors far.

Källor:

Kyrkböcker, Rotemansarkivet och mantalsuppgifter.
Stockholms rådhusrätts protokoll i brottsmål och fångrullor.
Norrköpings Tidningar, Stockholmskällan.
August Stenberg, Krossade illusioner, 1881.

Åke Ellin

Varför inte åka på "släktforskarsafari" i sommar?

Klicksta soldattorp i sommarskrud

Nu närmar sig sommaren med stormsteg och många tänker sig säkert ut på en eller annan utflykt i det grönskande Sverige! Varför inte åka på en "släktforskarsafari"?

Jag har gjort det många gånger under mina år som släktforskare, för hur det nu är så är det helt underbart att få beträda den mark som förfäderna trampat på. I vissa fall kan man ha tur och hitta en gård som fortfarande brukas och i andra fall, så kanske det bara finns en grund kvar av huset, eller bara en markplätt.

På min resa ner till Hagshult i Jönköpings län kontaktade jag en man som jag hittat på "nätet" som hade kurser i släktforskning där. Han bad mig ta kontakt med honom när jag kom ner och så tog han mig med på en "safari" runt i bygden som inte gick av för hackor! Se artikel i Anbudet nr 4 2016, den finns på ESSF:s hemsida om du inte har tidningen kvar.

En lite kortare tur som jag också skrev om för några år sedan gick till Klicksta soldattorp nr 22 i Stora Malm socken. Där bodde en tid min ana soldat Per Klick med hustru och de 3 äldsta barnen, som föddes där.

Det är bara ett par av många resor jag gjort under årens lopp och berättat om. Nu ser jag fram emot att få läsa om din "släktforskarsafari" under sommaren 2019. Ska bli riktigt spännande! Skriv ner din berättelse och mejla den till Sven Kullman i Anbudets redaktionen.

Lena Sundin Andersson

Statsminister mot sin vilja

Att det kan ta tid att utse en statsminister i Sverige har folket minsann fått erfaara efter 2018 års riksdagsval. Och det har inte berott på att det saknats kandidater till ämbetet; en efter en av hugade aspiranter har fått se sig avpolletterad vid parlamentets voteringar. (Det här skrivs på luciadagen 2018, snart 100 dagar efter valet.) Många har menat att hela processen urartat till en ovärdig cirkus.

Annat var det för 131 år sedan efter 1887 års riksdagsval.

Statsministern den gången hette Robert Themptander och han ville inget hellre än att avgå men kung Oscar II vägrade att bifalla hans vädjanden om entledigande. Sannerligen en cirkus det också och faktiskt med en ironisk koppling till statsministern själv: han råkade nämligen på mödernet vara kusin med cirkusartisten och -direktören Carl Rhodin, mera känd som Brazil Jack och grundare av Europas största cirkus med samma namn.

Hur allt detta hängde ihop fick jag anledning att fördjupa mig i när jag under mina strövtåg i släktens annaler fick klart för mig att jag var, låt vara avlägset, befryndad med Robert Themptander. (1)

Jag har kommit fram till att det låg till så här när det gäller bakgrunden till statministerns iråkade predikament: Robert Themptander (1844 – 1897) blev jurist i Uppsala och gjorde en framgångsrik karriär i ämbetsverken. 1879 inträdde han som ledamot av riksdagens andra kammare som oberoende liberal. Redan året därpå invaldes han i regeringen som konsultativt statsråd och upphöjdes 1881 till finansminister. Tre år senare, 1884, blev han anförtrord statsministerposten och kom, ännu inte 40 år fyllda, att bli den yngste regeringsbildaren som Sverige haft i modern tid.

Robert Themptander var expeditiv och besatt diplomatisk ådra. Under sin finansministertid inrättade han Domänstyrelsen (som förvaldade statens skogsinnehav och numera ombildats till bl a Sveaskog) samt Postsparbanken (en statlig sparkassa som så småningom uppgick i föregångaren till Nordea). Sin statsministergärning fick han inleda med att medla mellan stridiga läger för att kunna lotsa igenom 1885 års försvarsbeslut. Han lyckades dock inte bilägga de djupgående meningsmotsättningar som rådde mellan frihandelsvännerna, som han själv tillhörde, och protektionisterna, som

ville införa skyddstullar i det inhemska lantbrukets intresse. Den snabbare sjöfart, som interkontinental ångbåtstrafik nu tillät, hade medfört att landet kunde importera billig spannmål från Amerika, en införsel som slog hårt mot den svenska jordbruksnäringen. Bönderna, enkannerligen den gamla jordägande adeln och storbönderna, ivrade naturligtvis för ett införande av skyddstullar medan den växande stadsbefolkningen struntade i var deras brödsäd hade odlats.

Vid riksdagsvalet 1887 ställdes tullfrågan på sin spets. Ditintills hade riksdagsmän-in-spe aldrig avkrävts några besked av valmanskåren om var de stod i olika kontroversiella frågor; det ansågs vulgärt att besvara landets rikspolitiker med att behöva redogöra för något så personligt som egna uppfattningar. Men nu, och det för första gången, önskade väljarna veta vars och ens inställning i den intrikata tullfrågan.

De frihandelsvänliga kunde kamma hem en ganska komfortabel seger i valet. Det visade sig dock att en av deras företrädare,

”Ångköks-Olle” Larsson i Stockholm – han drev ett soppkök på Kungsholmen för stadens fattiglappar – hade en obetald skatteskuld på 11 kr 58 öre, ett redan på den tiden beskedligt belopp, i varje fall för en riksdagsman. Enligt då gällande Riksdagsordning var den som häftade i skuld för skatter inte valbar och samma öde rönste till yttermera visso också alla partikamrater som råkade ha inröstats på samma lista. Högsta Domstolen förklarade därför Stockholmslistans samtliga mandat förverkade för frihandelsvännerna med påföljd att protektionisterna hux flux, och tvärt emot valresultatet, belönades med majoritet i riksdagen! 1887 år riksdagsval betraktas fortfarande som den största valskandalen i Sveriges parlamentariska historia. (2)

Ångköks-Olle, som förnekat kännedom om skatteskulden, blev så illa ansatt att han emigrerade till Kanada. Det sägs att tullskyddsvännerna firade den oväntade viktorian med en sjuhelsikes brakmiddag på Hasselbacken, där menyn för varje kuvert slutade på – gissa vad? – 11 kr 58 öre.

Statsministern insåg naturligtvis att ställningen hos hans ministär kommit att undergrävas genom den ändrade riksdagsmajoriteten. Eftersom Oscar II vägrade att utlysa nyval begärde Robert Themptander kungens samtycke att få

Statsministern Robert Themptander
i dekorerat skick

avgå. Det kom dock inte på tal – kungen (som själv närmast sympatiserade med frihandelsvännerna) hänvisade till att ett byte på statsministerposten skulle vara ”för mycket parlamentarism” och att en avgång skulle utgöra en icke önskvärd eftergift för ”valurnans utslag” (i en sentida betraktares ögon måhända en något översåtlig hållning till just parlamentarismen som styrelseskick?). Hur som helst: någon hugad ersättare till den ovillige Robert Themptanders statsministertaburet gick inte att uppbringa.

Regeringsarbetet gick naturligtvis i stå. Efter hand kom kungen själv att engagera sig i försök att rekrytera en ny regeringschef. Ärkebiskopen, tillika riksdagens talman Anton Niklas Sundberg uppvaktades men avböjde. Slutligen, 1888, medgavs dock Robert Themptander i konungslig nåd att avgå – en dag som han betraktade som ”en av de lyckligaste” i sitt liv – och han kunde efterträdas av vår förutvarande statsminister (1991 – 1994) Carl Bildts farfars farfar och kungens närmaste man, riksmarskalken (och protektionisten) Gillis Bildt.

Robert Themptander övergick till den mindre utsatta posten som landshövding i Stockholms län och fungerade till sist, under något år fram till sin död, som chef för järnvägsbolaget Grängesberg – Oxelösund.

Som person lär Robert Themptander ha varit opretentiös och hovsam. Enligt en närmare anförvant till honom än jag själv skulle han följdriktigt också ha avböjt ett erbjudande om att förlänas ett adelskap.

Dramatikern och prosaisten Anne Charlotte Leffler (1849 – 1892 och efter giftermål med en napolitansk markis och matematiker själv hertiginna av Cajanello) lär enligt hennes biograf (3) i en av författarinnans berättelser ha inspirerats i

sin personskildring av Robert Themptander och hans hustru Frida. Om deras hem har Anne Charlotte Leffler låtit veta att det är ”Mkt fint, 6 rätter o desserter, 4 sorters vin, en stor magnifik stadsvåning ... helt och hållet nytt möblemang. Rätt lifligt.” Hon har beskrivit värdfolket som ”borgerliga” och ”anspråkslösa” (det sistnämnda karaktärsdraget möjligen något svärande mot middagsöverdådet?). Men författarinnan omnämner Robert Themptander som ”treflig o snäll, vänskaplig o enkel”.

Men det var förvisso inte av snällhet eller vänskaplighet som Robert Themptander satt kvar på övertid som statsminister. Det var av tung plikt. Utövad genom en grundlag som fortfarande tillade kungen något lite av Machiavellisk makt till och med över landets regeringschef.

Trots allt är nog dagens ordning att föredra (även om kaos understundom uppträder vid regeringsbildning också i vår tid).

Ulf Lindén

(1) Min farfars mormors mor var fallen efter en prost, Nils Themptander, i Västergötland; hon hade en bror som blev en framstående ämbetsman (professor och justitieråd), alltså jurist till professionen liksom sonsonen och statsministern Robert Themptander.

(2) Robert Themptanders regeringsperiod har ingående skildrats i en avhandling ”Ministären Themptander”, A&W Uppsala 1945, av Torsten Petré (sedermera lektor vid Uppsala högre allmänna läroverk när förf. av ovanstående opus en gång tog studenten där).

(3) Monica Lauritzen: ”Sanningens vägar”; Alb Bonniers Förlag 2012 (nominerad s.å. till Augustpriset).

Nya medlemmar

Nedanstående nya medlemmar hälsas hjärtligt välkomna till Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarförening och vår ambition är att ni skall ha stor glädje av ert medlemskap.

Styrelsen

Kerstin Nordmark	Strängnäs	Kerstin Lindroos	Eskilstuna
Ann-Christine Österman	Stockholm	Ulf Kronqvist	Stallarholmen
Willy Bäckström	Strängnäs	Krister Sjöberg	Eskilstuna
Sten-Olof Edberg	Eskilstuna	Birgitta Blomberg	Eskilstuna
Björn Svartling	Eskilstuna	Kjell Blomberg	Eskilstuna
Bengt Haga	Eskilstuna	Oskar Nilsson	Nyköping
Elinor Andrén	Strängnäs	Sture Söberg	Strängnäs
Per-Olof Rosén	Strängnäs	Leif Lindmark	Eskilstuna

Planerade aktiviteter i Strängnäs hösten 2019

Aktivitet	Datum	Dag	Tid	Plats	Föreläsare/Stödperson/Ämne
Tematräff	10 sept	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Handskriftstydnig
Föredrag	21 sept	Lördag	13–14	Arsenalen	Lars Ericson Wolke – Soldaten i krig
Berättarkväll	24 sept	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Sten Hellgren berättar om vad han funnit om sin släkt 1779-1966 i Bruksarkivet, Åkers Styckebruk
Tematräff	8 okt	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Kerstin Nilsson – Innehåll i Arkiv Digital's Allt-i-ett-abonnemang
Berättarkväll	15 okt	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Britte Hedbring berättar om Björklyckan – en ättlingsidé
Föredrag	24 okt	Torsdag	1830	Multeum Strängnäs	Anita V Hammarstedt – Fyra generationer starka kvinnor
Tematräff	5 nov	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Lasse Pettersson – Det militära livet genom historien
Berättarkväll	19 nov	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Tomas Larsson "En bild berättar" ett kåseri kring människor och miljö på en bild från Länna ca 1910
Föredrag	28 nov	Torsdag	1830	Multeum Strängnäs	Thomas Fürth – Utanförskapets villkor

Studiefrämjandet, Jägarsalen, Strängnäs Källgatan 3 B
Strängnäs Multeum Eskilstunavägen 2
Arsenalen, Näsbyholm, Strängnäs

Presentation av ESSFs styrelse 2019

Vid årsmötet 2019 invaldes Mats "Adde" Adolfsson som ny styrelseledamot. Nedan följer en kort presentation av honom. Övriga i styrelsen har redan presenterats (Anbudet nr 3-2018) varför vi endast visar dem med foto.

Mats Adolfsson
Ledamot

Jag heter Mats Adolfsson men kallas Adde, och har medlemsnummer 001.

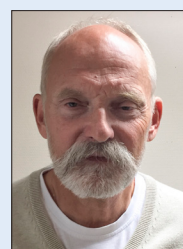
Jag började släktforska 1992. Det var Bernt Pettersson som var min "lärare". Jag har mina anor främst i Sörmland, men även i Västanfors på min mors sida.

Vad gäller forskningen i Västanfors har jag haft en viss tur, för mina anor där är främst hammarsmeder och liknande yrken, som är väl dokumenterade i arkiven. Jag har lyckats komma tillbaka till 1663, men i andra socknar har material tidigare än 1803 förstörts i bränder (Malung).

Adde

Kjell Ivarsson
Ordförande

Hans Liljenstolpe
Vice ordförande

Håkan Olle Larsson
Sekreterare

Christer Ståhl
Kassör

Eskil Ward
Ledamot

Gun Sundberg
Ledamot

Planerade aktiviteter i Eskilstuna hösten 2019

Aktivitet	Datum	Dag	Tid	Plats	Föreläsare/Stödperson/Ämne
Tematräff	19 sep	Torsdag	14–16	Lokalen Eskilstuna	Tema Min släkt Jan Netzel (dataprogram)
Tematräff	17 okt	Torsdag	14–16	Lokalen Eskilstuna	Tema Min släkt Jan Netzel (dataprogram)
Höstmöte	26 okt	Lördag	13–16	Seniorcentrum Eskilstuna	”Släpp det gamla, glöm det. Tänk på en ljusnande framtid. Tänk inte på sjukdomen, överlåt det åt mig. Del av citat av den kända dr Ernst Westerlund. En ättling, Kristian Lundeberg, berättar! Kristian är barnbarns barn till dr Westerlund och till författaren Leo Tolstoy!
Tematräff	21 nov	Torsdag	14–16	Lokalen E-tuna	Tema Min släkt Jan Netzel (dataprogram)
Cafékväll	-----	-----	18–20	Lokalen Eskilstuna	Tema foton. Hur kan vi hitta foton på våra anor som saknas? Vem/vad är det på fotot? Vi hjälps åt att hitta vägar till svaren. Värd Göran Olofsson Stödpersoner: Britt-Marie Stenqvist Andersson och Marie Cypriansen
Cafékväll	-----	Torsdag	18–20	Lokalen Eskilstuna	Tema: Att släktforska i Eskilstuna. Den omistliga kvällen för nya och erfarna släktforskare. Stödpersoner: Kjell Ivarsson om Fristaden. Jan Netzel hjälper oss med bilder från Eskilskällan.
Föredrag	-----	-----	18:30-20:00	Contrast Eskilstuna	Att släktforska med DNA. Vad kan vi få ut av vårt DNA prov? Vilka förberedelser behövs? Finns det hjälp att få med utvärdering? Vad kostar det? Det är bara några frågor, av många, vi ställer oss innan vi beställer ett DNA-prov. Vår informatör ger besked! Föredraget är under arbete!
Berättarkväll	-----	-----		Lokalen Eskilstuna	Christer Fredriksson berättar om arbetet i register-vårdsgruppen. Ger oss information om genomfört och kommande arbete. En guldgruva för släktforskare. Christer hjälper oss att söka i arkivet.

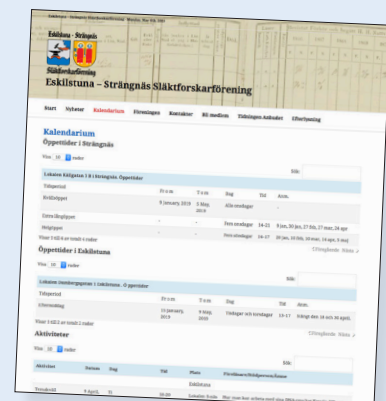
----- Tid och datum ej fastställd. Skall koordineras med övrig verksamhet!

Lokalen Eskilstuna Dambergsgatan 1
Contrast/Eskilskällan, Biblioteket Kriepsensgatan 4 Eskilstuna

Övrigt	Lö 24 - Sö 25 augusti	Släktforskardagarna 2019.	Tema "Kyrkans Skatter"	Borås
--------	-----------------------	---------------------------	------------------------	-------

Välkommen att besöka vår
"nya" uppdaterade hemsida
www.essf.se

Kalendarium finns både på hemsidan
och uppsatt i våra lokaler

*En genealog, medlem i ESSF, metar sursill vid Mälarens strand. Hen har agnat kroken med MtDNA-haplogrupp J1c7a.
Bildretusch: Fotograf Jonas Kullman, april 2019.*

Slakten Sursill i Finland

Min mor, Gulli Lindberg, med en far från Ångermanland och en mor från Skellefteå frågade en släkting om sin genealogiska bakgrund. Han nämnde att hon tillhörde slakten Sursill och att den slakten finns utspridd förutom i Finland, till ett stort antal släkter i övriga Sverige, i övriga Norden, Tyskland, Frankrike, Baltikum och U.S.A. Det var för mig intressant information, både för att namnet Sursill låter besynnerligt och för att jag var på väg att flytta till Finland. Speciellt i Finland återfinns många av ättlingarna, både okända och kända, bland annat författaren Zacharias Topelius. En del av första generationerna av Sursillslakten finns tillgängligt på internet i Topelius släkttavla (runeberg.org/vastop/1/0087.html). Andra kända finländska ättlingar är kompositören Jean Sibelius och fem finska presidenter: KJ Ståhlberg, LK Relander, PE Svinhufvud, Marskalk C.G. Mannerheim och Tarja Halonen. Även Otto Ville Kuusinen, den finsk-sovjetiske politikern som finns begravd i Kremlemuren tillhör slakten Sursill. Det är kanske inte så underligt att det finns bemärkta personer i slakten Sursill, eftersom 300

000 – 500 000 finländare kan kopplas till den och släktens kärna finns bland präster! Bland ättlingarna finns också många svenska släkter och framstående personer, bland annat Olof Palme, för att nämna en av dem.

Stamfader till slakten Sursill var en lanthandlare: bonden och nämndemannen Erik Ångerman (ca. 1480–1552) från byn Teg, i Umeå socken. Han kom ursprungligen från Ångermanland, därav hans efternamn. Namnet Sursill lär komma från en episod när han levererade mat till svenska hären. I SvD arkiv från 8 augusti 1954 kan man läsa följande apropå militära matstrejker:

Den första kända matstrejken ... går så långt tillbaka i tiden som till Gustaf Vasa. Under befrielsekriget 1521–23 gjorde hövitsmannen Lars Olsson Björnram ett kontrakt med handlanden Erik Ångerman om leverans av stora kvantiteter mat till hären. Denne var ångermanlänning och landskapsnamnet som personnamn var en på den tiden ganska vanlig företelse. I kontraktet åtog sig han också leverera strömming eller sill, som det då hette. Han skickade emellertid inte bara vanlig billig sill utan även

en del "sursill" eller numera surströmming. Denna norrländska delikatess, förstod sig de enkla knektarna dock inte på utan ställde till med en regelrätt matstreck. Gustav Vasa blev ursinnig, och lät sin vrede gå ut över Erik Ångerman, som hade handlat i bästa välmening.

Han ställdes nu under åtal för att ha levererat rutten föda och till allt annat obehag fick han öknamnet "Sursill". Svenska folket har alltid älskat öknamn och i Stockholms stadsböcker från denna tid möter man liknande namnformer som "Lasse skånsk sill", "Martin surlax", etc. Dessa öknamn satt sedan orubbligt i, men Erik Ångerman var knepig nog att förta udden av elakheten – han tog helt enkelt öknamnet till släktnamn och kallade sig officiellt för Sursill.

Erik Ångermans släkt nedtecknas först av Johannes Terserus (1605–1678). Han var under några år biskop i Åbo Stift och samlade då in material för en planerad historisk-geografisk beskrivning av landskapet Österbotten i Finland. Resan gav honom ett genealogiskt källmaterial som visade de österbottiska prästernas komplicerade släktskapsförhållanden och deras härstamning från Erik Ångerman i Umeå. Biskop Terserus ambition var att göra en liknande utredning av denna släkt i Finland som Johan Bure några år tidigare hade gjort av den svenska Bureätten, och inkluderade därför både manliga och kvinnliga släktled. Terserus manuskript trycktes aldrig, utan kopierades för hand.

Genealogin, som var den första i Norden som omfattar bondesläkter, bearbetades och utvidgades sedan av flera österbottiska präster innan den 1850 utgavs av Elias Alcenius, den finska genealogins fader. Släktutredningen, som då var långt ifrån fullständig trycktes på hans förlag under namnet Genealogia Sursilliana.

Nästa, starkt utvidgade upplaga publicerades av Eero Kojonen 1971 på finska språket Professor Matti Klinge, som redigerat det omfattande uppslagsverket Suomen kansallisbiografia (Finlands nationalbiografi) 2003–2008 menar att utredningen av släkten Sursill sannolikt för första gången i världshistorien behandlar en sådan enorm mängd icke-adliga släkter med samma eller ännu större precision än någonsin furste- och adelsätter. Det nya är verkets sociala dimension, och att manliga och kvinnliga ättlingar behandlas på samma sätt. Släktutredningen innehåller naturligtvis ett enastående material för socialhistoriska undersökningar och betraktelser. En stor mängd korrigeringar och tillägg till släktutredningen har publicerats under de senaste decennierna, och en del av detta är tillgängligt på internet. Men ännu finns det antagligen utrymme för ytterligare korrigeringar av tidigare fel i släktutredningarna, och eftersom jag för denna artikel endast använt andrahandsinformation kan jag därför inte heller med

säkerhet garantera att alla uppgifter jag ger här är korrekta.

Många finländska släkter härstammar från bonden i Umeå

Erik Ångerman-Sursill hade många barn och flera av dem flyttade till Österbotten i Finland: Katarina, Magdalena, Karl och Margareta:

Katarina gifte sig med kyrkoherden Henrik Jacobi i Pedersöre, och blev stammor för släkten Westzynthius, med dess talrika avkomlingar, som Carpelan, Heikel och Laurin.

Katarina lockade över system Magdalena, som gifte sig med kyrkoherden i Pedersöre, Erik Johannes Tenalensis. Från dem härstammar medlemmar av släkterna Durchman och Hårdh.

Katarinas och Magdalenas bror Karl Sursill utbildades i katedralskolan i Åbo på system Katarinas försorg, och blev kyrkoherde i Gamla Karleby år 1582. Han gifte sig med Anna Jakobsdotter från Stockholm. Bland större släkter som härstammar från detta äktenskap kan nämnas Aejmelaeus, Alfthan och Stenbäck.

Till Karl Sursill kom sen den tredje system – Margareta som blev mor till länsmannen och lagläsaren i Österbotten Gabriel Wernberg. Han blev över 100 år gammal och fick bland annat dottern Susanna, som i sin tur blev adliga ätten Brenners stammor.

Släkten Sursills representation utökades ytterligare av att Erik Ångerman-Sursills son Östen hade sju döttrar som flyttade till Finland från Umeå. Fyra av dem har särskilt utmärkt sig genom sin talrika avkomma:

Östens äldsta dotter, Anna, gifte sig två gånger, med en kaplan (komminister) och en präst. Från henne härstammar släkterna Alcenius, Bergbom, Bergroth, Borg, Estlander, Hallonblad, Hedberg, Nervander, Peldan, Rislachius (Tömudd), Simelius, Tengström och Wilander.

Den andra dottern, Katarina, kan uppvisa en ännu större skara efterkommande. Hon var gift tre gånger, först med bonden Lars, sedan med fogden Matts Eriksson och sist med kyrkoherden i Limingo, Henrik Lithovius. Bland större släkter som härstammar från dem finns Appलगren, Bilden, Cajanus, Castren, Chydenius, Costiander, Ehrström, Falander, Fant, Fellman, Franzen, Frosterus, Gammal, Gezelius, Granberg, Höckert, Keckman, Lithovius, Lythraeus, Mathesius, Nylander, Reinius, Schroderus, Snellman, Tomberg, Toppelius och Wegelius.

Den tredje dottern, Kristina, gifte sig med kyrkoherden i Ijo, Johan Lithovius som blev släkten Hoffrens stamfader. Från dem härstammar åter delar av släkterna Forbus, Idman, Rothovlus, Sacklen, Snellman, Wacklin och Wallenius (Valstenius).

Slutligen, dottern Magdalena, gifte sig med prosten i Kalajoki, Petrus Arctophilacius som blev släkten Calamnius

stamfar. Från detta äktenskap kommer bland annat släkterna Forsman, Kalling, Kianto, Kalajoki, Mathesius, Siipola, Rajaniemi, Tigerstedt och Wallenstjerna.

För femhundra år sedan flyttade fyra Erik Ångerman-Sursills tre döttrar och en son från Västerbotten till Österbotten. I dag finns det knappast någon släkt i Finland utan anknytning till det sursilliska stamträdet. Men eftersom

flytten nu går i andra riktningen, kan man förvänta sig att en mängd sursillar har återvänt till Sverige. Jag är säker på att flera av dem finns i Eskilstuna-Strängnäs omnejd. Det vore intressant att få mer information om Sursillarna vid Mälaren!

Guje Sevón

Skeppsporträtt föreställande den tremastade barken Th. Thoresen, målat 1900 av Eugene Grandin, Le Havre, Frankrike. Ägare: Farsunds Sjömansförening. Foto: Håkon Erling Larsson Fedde år 2007.

Barken Th. Thoresen/Th. Thoreson

Min äldste morbror, född 1903, har i en av sina ”krönikor” nedtecknat barndomsminnen från hemmet i Mariehamn. I den beskriver han bland annat hur en del av tomten disponerats till en köksträdgård som hans farfar, Karl August Karlsson från Kastelholm, hade hjälpt till med att anlägga. Han berättar vidare:

”Också följande år var trädgårdslandet i bruk. Men då blev jag en dag vittne till en händelse där, som upprörde mig. Jag såg två främmande män stå där och gräva upp precis alla morötter och rödbetor som fanns där och lägga dem i en säck, som de sedan försvann med. Det var ett helgerån, tyckte jag.

Så småningom fick jag händelsen förklarad för mig. Det förhöll sig nämligen så, att min pappa nyligen tecknat andelar i en bark, som hette Th. Thoresson, vilken som bäst höll på att göras klar för avsegling från Mariehamn, bl.a. provianteras, och att de bortförda rotfrukterna var ett bidrag från min pappas sida till skutans proviant.”

Att min morfar skulle ha varit delägare i ett segelfartyg blev en nyhet för mig och jag inspirerades att försöka ta reda på litet mera om fartyget. Kunde jag få tag på ritningar och en bild av det? Varför ville morfar vara delägare i ett segelfartyg?

Nedan berättar jag först om de källor jag använt mig av i mina efterforskningar och sedan sammanfattar jag vad jag hittat och kanske lägger till någon liten kommentar.

Först vände jag mig till en god vän som på fritiden bl.a. bygger modeller av råseglare. Jag visste på förhand att han i sitt innehållsrika bibliotek skulle hitta en del om Th. Thoreson. Samtidigt frågade jag Ålands sjöfartsmuseum om de kunde ha några upplysningar om fartyget.

Genom de här första kontakterna fick jag bl.a. reda på att fartyget hade byggts i Porsgrunn i Norge och att det norska namnet var Th. Thoresen, varför jag sände några frågor till Porsgrunns kommun som skickade dem

vidare till Porsgrunnsmuseene. Där hittade man en del i Norske Veritas Klasseregister 1884, bl.a. fartyget då var registrerat i Tönsberg. För övrigt hänvisades jag till Norsk Sjöfartsmuseums skeppsregister, Malmsteinregistret.

Med beaktande av den norska stavningen av fartygets namn fortsatte jag mina sökningar på internet och jag fick tre mycket givande träffar.

Den första gällde Farsunds Sjömansförening som upprättat vad man kallar Farsunds skipsregister. Den andra var en australiensisk hemsida med "Shipping records for Jaluit Harbour 1896" och den tredje träffen var en hemsida från fylkesarkivet för Vestfold, Norge, som hade en förteckning över handlingar rörande haverier.

Jag tog även direktkontakt med representant för Farsunds Sjömansförening. Det gjorde jag närmast för att få klarhet angående ett "skeppsporträtt" – en målning av fartyget.

Via en medlem i ESSF, Margareta Gustavsson, vars make hade ett brinnande intresse för fartygshistoria, fick jag kontakt med en man vid namn Erik Hag. Han hade sedan 15 års ålder varit intresserad av fartyg och hade i sina kortregister samlat massor med information om fartyg, bl.a. om "mitt".

Till sist skall jag också nämna att jag hade givande kontakt med Sjöfartsmuseet i Stockholm och med Roslagens Sjöfartsmnnesförening som ger ut tidskriften Rospiggen. Även Råå fiske- och sjöfartsmuseum har besvarat en fråga av mig. Vad har jag då fått fram i mina efterforskningar?

Den tremastade barken Th. Thoresen byggdes av skeppsbyggmästaren Niels Stephensen på Holmens varf, Gjerpen, Porsgrund, i Norge och sjösattes den 21 april 1880. Arbetet med fartyget hade påbörjats i november 1877. Beställare var ett partsrederi i Tönsberg och fartyget byggdes för frakt av bomull men kom också att användas som trampfartyg för frakt av allehanda gods.

Fartyget byggdes i furu på spant av ek och var 44 m långt och i det närmaste 9 m brett och hade ett djupgående på 4,4 m. Det hade en dödvikt på 660 ton. Med dödvikt avses den sammanlagda vikten i ton av den last och det bränsle ett fartyg förmår bära då det är nedlastat till största tillåtna djupgående, dvs. lastmärket. Som djuphavsseglare bestod besättningen av 10 man och utöver det kunde man ha någon passagerare.

Under åren 1880–1904 hade fartyget norska ägare och 1904–1907 svenska och i samband med försäljningen till Sverige blev namnet Th. Thoreson. År 1907 såldes hon för 15 000 kronor till 30 delägare på Åland, de flesta bosatta i Hammarland som också blev fartygets hemort. Min morfar, Karl Karlsson född 1874, tecknade 2/80 andelar i skutan och han var en av åtta personer som fortfarande ägde fartyget 1911, då hemorten för skutan blev Mariehamn. År 1914

sålde han sina två andelar och 1916 avfördes Th. Thoreson från fartygsregistret i Mariehamn och såldes till Helsingfors varifrån det 1918 såldes till redare i Odense i Danmark för att slutligen i februari 1925 säljas till Råå utanför Helsingborg för upphuggning.

Vidare hittade jag fyra "skeppsporträtt" varav det i mitt tycke mest tilltalande är det som visas på föregående sida. Tyvärr har jag också funnit att ett av porträtten förefaller att kopieras och att kopiorna säljs via auktionssidor på internet.

Jag har också fått tag på ett par fotografier och ett par fotografiska bilder liksom en mycket fascinerande teckning i ett danskt bokverk. Tyvärr har jag inte funnit någon skeppsritning till Th. Thoresen.

Den här aktuella målningen med Th. Thoresen skall enligt uppgift ha gjorts år 1900. Målningen ägs av Farsunds sjömansförening och är en gåva av en skeppsredare och fotografiet på s. 14 har tagits för min räkning.

Målningen har gjorts av den franske marinmålaren Eugene Grandin men är inte daterad – så varifrån uppgiften om tidpunkten för målningens tillkomst kommer är för mig obekant

På bilden kan noteras att i toppen på fockmasten förs unionsflaggan och att den seglar under norsk flagg och att den för den "rena" flaggan, dvs. utan unionssymbolen. Den togs bort av Norge redan 1899. Av detta kan man dra slutsatsen att målningen är utförd mellan 1899 och 1904 då ju Th. Thoresen såldes till Sverige. Under den norska flaggan i aktern ser man fyra signalflaggor, HMFB, vilket var fartygets kallelsesignal – helt i överensstämmelse med mina forskningsfynd. I toppen på stormasten förs en vimpel med fartygets namn.

Det porträtterade fartyget är ett typiskt barkskepp, en tremastad bark. Från 1700-talet har man med begreppet bark vanligtvis avsett ett tremastat segelfartyg, senare även fyr- eller femmastat, med fullständig råtaackling på fock- och stormasterna, medan aktersta masten endast förde mesansegel och gaffeltoppsegel.

Ett trampfartyg gick från hamn till hamn avhängigt den aktuella efterfrågan av transporter. Det innebar att en trampbåt under loppet av ett år kunde kryssa genom samtliga världshav eller enbart röra sig inom ett ganska snävt begränsat område. Allt var avhängigt efterfrågan och "timing". Varor som spannmål, malm, socker och trälast var ofta föremål för frakt av trampfartyg.

I "Shipping record for Jaluit Harbour 1896" framgår att Th. Thoresen anlöpte hamnen 16 juli med 10 mans besättning under befäl av R. Salvesen. Fartyget kom då från Sydney och hade som last "goods". Fartyget låg i hamn till 28/8 då det avseglade med last av "goods". Destination var inte angiven. Den 15 oktober återkom fartyget och var då

lastat med ”copra” och hade då även en passagerare, och avseglade den 21/10 till S. Miguel via Yap och hade då som last ”goods and copra”.

Fram till mitten av 1900-talet var kokosolja den dominerande vegetabiliska oljan på världsmarknaden och råvaran, kopra, är benämningen på den torkade, feta frövitån hos kokosnöten och är fortfarande en viktig exportprodukt i många tropiska länder

Handlingarna från fylkesarkivet för Vestfold har jag fått kopia av. Det är således handlingar från Östlandske skibsassuranceförening och försäkringsbrevet är daterat 1885 och av det framkommer att fartyget var taxerat till 62 400 kronor och försäkrat till 38 130 kronor. Det framkommer vidare att Th. Thoresen grundstött i Themsen i samband med utgående. Fartyget undersöktes i docka och i ett telegram från London till försäkringsbolaget 30/12 1885 meddelades att man inte hade funnit någon skada och att man fortsatte resan.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag är medveten om att jag i artikeln har en hel del fakta som kan vara jobbiga att läsa, men jag har velat visa hur mycket det har gått att få fram hemma vid skrivbordet. Jag hittade en hel del bildmaterial men ingen ritning. Och min andra fråga, den om varför min morfar ville vara delägare i en skuta, fick jag ett bra svar på

då jag lyssnade på ett föredrag av den kvinnliga museichefen på Mariehamn sjöfartsmuseum, nämligen det att: ”En riktig älänning skall ha en kaffekanna och andelar i ett fartyg”.

Något bättre svar kan jag nog inte få.

Sven Kullman

Th. Thoreson under bogsering – osäkert var. Självt tycker jag mig ana en stockholmsprofil i bakgrunden. På akterspegeln står fartygets namn och hembörighet – MARIEHAMN. Bildkälla: Statens Sjöhistoriska museum i Stockholm

**Välkommen till
Släktforskardagarna**
24-25 augusti 2019 i Borås
Tema: Kyrkans skatter

Facebook: [facebook.com/sfd2019](https://www.facebook.com/sfd2019)
Twitter: [@sfd2019](https://twitter.com/sfd2019)
Instagram: [@sfd2019boras](https://www.instagram.com/sfd2019boras)
Website: [sfd2019.se](https://www.sfd2019.se)

Logos for: Sveriges Släktforskarförbund, Borås Släktforskar, BORÅS, ArkivDigital, and the local church.

Foto: Ulf Celander, Fagerhult AB

Nisbeth Castle i Beswick söder om Edinburgh

Är detta min farfars –farfars –farfars –farfars –farfar eller är det hans far Henric?

Eller vem är det?

Mitt intresse för släktforskning har varit minimalt, tills jag träffade min sambo Kerstin. Hon frågade och frågade om mina anfäder. Så småningom vaknade mitt intresse och det här är resultatet av fyra års forskning.

På min fars sida kände jag till att vi invandrade från Skottland på 1600-talet. Jag kände också till att Adolf Fredrik Boy (1820-1906) hade varit kammarherre genom ett porträtt som fanns i mitt föräldrarhem. Jag började googla och mycket snart hade jag samlat på mig så mycket information att jag inte kunde hålla reda på allt. Jag köpte programmet Disgen.

Anders kom till Sverige i början av 1600-talet tillsammans med sina föräldrar Henric o Elisabeth Boij. Elisabeths flicknamn var Nisbeth och kanske är hon född på Nisbeth Castle i Berwick söder om Edinburgh. Henric var kommandant på ett fort i Skottland. Jag har inte hittat var.

Sonen Anders gifte sig 1628 med Maria Grooth. De fick 11 barn, varav fem överlevde till vuxen ålder. Anders startade Laxå Bruk 1643, ett företag som fortfarande finns. Anders tillsammans med sonen Anton, dottern Ingrid och sonen Erik startade också ett antal masugnar i Västmanland och Närke.

Anders var ämbets- och byggningsborgmästare i Stockholm 1652-1663 i olika omgångar. Familjen bodde i de övre kvarteren bakom Slottskyrkan i Stockholm. Anders hade sin

verksamhet, främst handel med järn, på Skeppsbron 44.

Det första boendet som jag hittade där mina förfäder har bott är Stora Lassåna herrgård. Jag ropade på Kerstin att hon skulle komma och titta på datorskärmen och Kerstin säger: ”I det där huset har min far bott. Jag har själv tillsammans med min far varit där och tittat på takmålningarna som finns i huset”. Vadå säger jag: ”Mina förfäder har byggt och bott i det här huset. De grundade också Laxå Bruk 1643”.

”Min farfar var chef på Laxå Bruk under åren 1923-1928 svarar Kerstin”. Här sitter Kerstin och jag framför en

Stora Lassåna herrgård

datorskärm 90 år senare. Det är en underlig känsla.

Vid ett besök hos våra vänner i Fiskebäckskil kom vi att prata släktforskning och jag visade bl.a. Lassåna herrgård. Då säger vår bekant att hennes förfäder också har bott på Lassåna herrgård från 1871 till 1919. Anna har bott granne med Kerstin i 40 år, men tydligen aldrig pratat Stora Lassåna. Världen är bra liten.

En tragisk händelse 1758

Carolina besökte sina morföräldrar som bodde på Stora Lassåna herrgård. Plötsligt en kväll i april kände hon födslovärkar, varför man i all hast förberedde sig för den väntade nedkomsten. Under natten födde hon sedan ett barn, varvid hon tydligen föll i komalikhnande dvala, vilket gjorde att man trodde hon var död. Därför placerade man hennes kropp ute i en bod. I den stränga kylan vaknade hon emellertid upp och födde ytterligare ett barn. Försvagad försökte hon ta sig in i herrgården, men dörren var låst. Ingen hörde hennes rop på hjälp och hon och det nyfödda barnet frös ihjäl på trappan.

Tillbaka till mina anfäder i rakt nedstigande led

Jacob (den 1:a) (1647-1696) son till Maria och Anders var Assessor vid Kammarrevisionen i Stockholm och tjänstgjorde som häradshövding i G:a Norberg 1680-1682. Blev dövd 1682 och kunde inte fortsätta med sitt arbete. Jacob var gift med Brita Nilsdotter Hällberg och dom fick fem barn varav två överlevde till vuxen ålder, Jacob (den 2:a) och Nikolaus.

Jacob (den 2:a) (1682-1736) var Ryttmästare i Östgöta Kavalleriregemente och Nikolaus (1684-1739) var doktor. Nikolaus dotter Chatarina Magdalena (1725-1787) var gift med Hans Gustaf Rålamb (1716-1790) och deras son Claus (1750-1826) var en av rikets herrar och direktör för Kungliga Operan 1792-1798. Kanske var han med när Gustav III blev skjuten.

Jacob den 2:a son Johan Jacob (1716-1796) var bl.a. ryttmästare i fransk tjänst. Gift med Magdalena Hedvig von Böhnen(1732-1816). 1754 flyttade de till Kyleberg i Svanshals Ödeshög kommun. Kyleberg ägdes av den Boijkskasläkten i 95 år.

Deras son Adolf Fredrik (1755-1816) bodde i hela sitt liv i Kyleberg. Han var bl.a. major vid Änkedrottnings Lifregemente. Adolf Fredriks gravsten står alldeles intill vägen vid Svanshalskyrka. Gravstenen är ett kulturminne.

Adolf Fredrik:s dotter Ulrika ThalenaBoij (1784-1878) övertog Kylebergvid faderns död. Hon var gift med Gustaf von Röök (1773-1852). De ägde Kyleberg 1816-1831 då systern Carolina Lovisa Boij (1791-1861) övertog Kyleberg och ägde det tillsammans med sin man Gillis Edenhielm (1778-1862) Generalmajor och landshövding i Göteborg fram till 1850 då de sålde Kyleberg till Axel Dickson. 1953 stod en ny herrgårdbyggnad klar efter att den gamla hade brunnit.

Johan Fredrik

Johan Fredrik (1786-1861) var underlöjtnant i Göta artilleriregemente när finska kriget utbröt 1808. 1809 upphöjdes han till kapten i armén, och blev 1814 förste major vid Skaraborgs regemente. Han deltog i både pommerska kriget, finska kriget, fälttåget mot Norge samt fälttåget mot Napoleon 1813-1815.

1824 flyttade familjen till Frösön där Johan Fredrik var chef för Jämtlands Fältjägare regemente till 1844. Han blev så småningom generalbefälhavare av 2:a militärdistriktet, och var flerfaldigt dekorerad för sina insatser i krigen. Med sin första hustru Christina Emilia Rosenborg fick han flera barn. De skilde sig omkring 1840.

1845 gifte Johan Fredrik om sig med Sofia Helena Chatarina Charlotta Hamilton af Hageby på Lambohov Säteri i Linköping. De fick inga barn och bodde på Stafsäter 1847-1857 då de flyttade till Säby Slott där de bodde till Johan Fredrik dog 1861.

Per Johan Wiström berättar om Stafsätter

Upptecknat av Tullia Lundblad 1913

”På generalens födelsedag var det livat här och alltid stora fester för folket. De ställdes upp i allén och uppvaktade i tur och ordning. Bönderna, statarna för sig och sist barnen. Äldste smeden var flygelkarl för alla bönderna och äldste torparen ledde torparna. Från granngårdarna kom det hundratals människor på kvällen för att se på stäten.”

”En gång sade han till Johan Nilsson i Norrberget: "Varför har du så magra hästar"? "Jo jag har inte råd att köpa hö till dom", sa han. "Då får du gå till kontoret så ska du få pengar", sa generalen. Men sedan fick han veta att det inte var för fattigdom utan för snålhet som hästarna var magra. Då piskade han upp torparn.”

”Så var det en torpare som hette Lorens. Han hade en dräng som hette Calle Wallberg, som var en lymmel. En gång skulle generalen ge honom stryk. Men då tog han en dynggrep och började sticka med, härs och tvärs så generalen måste springa sin väg. Sedan skulle han tvingas att be om ursäkt, men det lyckades inte. Då sa generalen till Nils Lorens att skaffa en ny dräng eller åtminstone inte skicka den där. Då sa torparn att han ingen annan hade att skicka. Följden blev att han slapp ifrån sina dagsverken.”

”En gång hade folket samlat ihop säd i en källare som de tänkte stjäla. Nylander var förstyre. När generalen fick veta det, gick Nylander till honom och bad om förlåtelse. Han slapp då stryk men fick betala 20 riksdaler till de fattiga i Svartsäter, som var gårdens fattigstuva.”

Carl XIV Johan och Johan Fredrik Boy. Tavlan finns på Nationalmuseum i Stockholm

Adolf Fredrik Boy (1820 –1906), min farfars –farfar, född på Åbonäs Säby Tranås. Flyttade med familjen 1824 till Frösön. Fick sin militära utbildning i Linköping och Jönköping. Var kammarherre hos kungar: Oskar I 1844-1859), Carl XV (1859-1872) och Oscar II (1872-1907). Gifte sig 1845 med Adelaide Constantia Lovisa Vilhelmina Hamilton af Hageby 1809-1870.

De fick sonen Fredrik Wilhelm (1846-1926) och bodde 1846-1849 på Lambohov Säteri, flyttade till Vretaholm Säteri i Gränna där de bodde 1849-1865. Flyttade vidare till Stockholm där de bodde på ett antal olika platser. Adelaide dog 1870 och sonen Fredrik Wilhelm flyttade 1871 till Lida Säteri i Åker där han var jordbruksselev i 18 år.

1888 föddes min farfar på Lida Säteri. 1889 gifte Fredrik Wilhelm sig med Matilda Margareta Carlsson (1850-1927) och dom flyttade till Pitatorp, Skogkvarn och 1901 till Fredriksborg i Åker. Min far föddes 1916 på Fredriksborg och som barn var jag och mina syskon och kusiner ofta på besök. Vi hoppade i hö, gjorde bus med kalkoner så att

Stafsäter

farmor blev arg. Min farfar dog 1962 och min farmor bodde kvar till hon dog 1974. Båda är begravda på Åkers kyrkogård. Så är också min farfars far och mor.

Börje Boy

Oäkta barn – fader okänd

Calle Lindström

Torsdagen den 25 april gästades ESSF av Calle Lindström, släktforskare från Lindsberg, som höll ett föredrag på Strängnäs Multeum om hur samhället såg på det oäkta barnet och dess mor.

Calle beskrev detta ur olika perspektiv

- Historiskt från 1600-talet och fram till vår tid

- Socialt – att föda barn utom äktenskap bröt mot den sociala normen. Det ansågs som stor synd och skam och kvinnan hamnade i utanförskap. Under 1600-talet kunde hon utsättas för "gåsagång". När gässen släpptes ut för sommaren och när de togs in för vintern gick prästen, barnmorskan och någon annan betrodd kvinna runt i bygden och kontrollerade att mödomshinnan var intakt på de gifta kvinnorna. Hedersrelaterat våld "anno dazumal"

- Juridiskt – vilka lagar som gällde från 1600-talet och framåt
- Straffen – som kunde vara allt från böter för s k lönskaläge (sex utom äktenskap), fängelse och i värsta fall dödsstraff för hor och dubbelt hor (gifta personer har sex utanför äktenskap)

- Konsekvenser – kvinnor som dolde sin graviditet och dödade sitt nyfödda barn för att undgå skammen. Gustav III:s barnamordsplakat som innebar att kvinnan kunde föda anonymt var en åtgärd för att minska antalet barnamord.

- Arvsrätt eller snarare ingen eller ytterst begränsad arvsrätt för oäkta barn förr

- Källor – där man kan ha möjlighet att finna en okänd fader
Besökarna på det nästan fullsatta Multeum uttryckte att det var ett intressant och givande föredrag.

Kerstin Nilsson

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsändes försändelsen med nya adressen på baksidan till:
ESSF, Dambergsgatan 1, 633 41 Eskilstuna

Föredragshållaren Eva Wassén Eriksson. Foto: Åke Ellin

Rapport från årsmötet 2019

Lördagen den 16 mars 2019 samlades 55 personer i Eskilstuna för att genomföra årsmöte för Eskilstuna Strängnäs Släktforskarförening. Mötet inleddes med ett föredrag av Eva Wassén Eriksson. Föredraget handlade mycket om hur man kan presentera sin släktforskning, kanske speciellt för icke släktforskare.

Innan du börjar din presentation, fundera över om du ska göra en bok, fotobok, häfte, blogg, film etc. Vad ska presentationen handla om? Exempel är en släktgren, person eller syskonskara, en familjehemlighet, skröna eller händelse, ett brott eller en släktgård. Om du presenterar en släktgren, välj inte för många generationer utan nöj dig då med 3–4. En mycket praktisk variant av presentation är att göra mappar, där bladen är utbytbara, då går det lätt att ändra och komplettera.

Samla ihop materialet och gör en avgränsning och en disposition. Materialet kan bestå av släktmatriklar, fotoalbum, brev, tidningsurklipp, videofilmer och band. När det gäller bilder, så skriv på dem när, var och i vilket sammanhang bilden tagits, samt naturligtvis namn på personer. Övrigt material av intresse kan vara skolbetyg (finns i kommunarkiv), sjukjournaler (landstingens arkiv), värnpliktskort (Krigsarkivet eller Arkiv Digital) samt dödsannonser och dödsrunor (tidningarnas arkiv, numera på nätet). Kartor, både nutida och historiska finns på Lantmäteriets hemsida.

Slutligen, glöm inte att skiva om dina egna "fotspår", det kommer framtida släktforskare att vara tacksamma för.

Sedan följde fikapaus med mycket gott kaffebröd. Ett stort tack till de, som bakat. Därefter följde årsmötesförhandlingarna under ordförandeskap av Mats Adolfsson.

Verksamhetsberättelse och bokslut presenterades. Föreningen har under 2018 gått med 53 000 kr i vinst. Detta beror på framför allt på en extraordinär intäkt, som uppkom när Födda Vigda Döda i Eskilstuna såldes till Arkiv Digital. Utan denna intäkt gick således den "ordinarie verksamheten" med en förlust på 40 000 kr. De största kostnaderna är tidningen Anbudet och lokalen i Eskilstuna. Lokalen i Strängnäs kostar bara ¼ av vad den i Eskilstuna kostar.

Därefter antogs verksamhetsplan och budget för 2019. Eftersom föreningens höstmöte beslutat om en höjning av medlemsavgiften, slutar budgeten på minus 3000 kr.

Sedan vidtog val av styrelse och övriga funktionärer. Eftersom valberedningen saknade förslag, erbjöd sig Kjell Ivarsson och Christer Ståhl att stanna som ordförande respektive kassör en period till, vilket tacksamt fastställdes av årsmötet.

De avgående styrelseledamöterna avtackades och mötet avslutades.